

JAVASLATOK A „PREDÁTOR” JELENSÉG HAZAI KEZELÉSÉRE

PROPOSALS FOR THE DOMESTIC MANAGEMENT OF THE “PREDATOR” PHENOMENON

Kollár László¹, Fésüs László², Gócza Elen³, Halmi Péter⁴, Hartmann Bálint⁵,
Holl András⁶, Kaptay György⁷, Lencsés Ákos⁸, Makara B. Gábor⁹, Monok István¹⁰, Péli Gábor¹¹,
Sepsi Enikő¹², Soós Sándor¹³, Tausz Katalin¹⁴, Ulbert István¹⁵

¹az MTA rendes tagja, a Magyar Tudományos Akadémia főtitkára, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Budapest
kollar.laszlo@titkarsag.mta.hu

²az MTA rendes tagja, Debreceni Egyetem, Debrecen
fesus@med.unideb.hu

³az MTA levelező tagja, Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Gödöllő
gocza.elen@uni-mate.hu

⁴az MTA rendes tagja, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest
halmi.peter@uni-nke.hu

⁵PhD, Magyar Kutatási Hálózat Energiatudományi Kutatóközpont, a Fialat Kutatók Akadémiája vezetőségi tagja
hartmann.balint@ek.hun-ren.hu

⁶informatikai főigazgató-helyettes, MTA Könyvtár és Információs Központ, Budapest
holl.andras@konyvtar.mta.hu

⁷az MTA rendes tagja, Miskolci Egyetem, Miskolc
kaptay@hotmail.com

⁸PhD, Kormányzati Informatikai Fejlesztési Ügynökség, a Fialat Kutatók Akadémiája vezetőségi tagja
lencses.akos@kifu.gov.hu

⁹az MTA rendes tagja, Kísérleti Orvostudományi Kutatóintézet, Budapest
makara@koki.hu

¹⁰az MTA doktora, főigazgató, MTA Könyvtár és Információs Központ, Budapest
monok.istvan@konyvtar.mta.hu

¹¹az MTA külső tagja, Károli Gáspár Református Egyetem, Budapest
peli.gabor.lajos@kre.hu

¹²PhD, egyetemi tanár, rektor, Színház- és Filmművészeti Egyetem, Budapest
sepsi.eniko@szfe.hu

¹³PhD, osztályvezető, MTA Könyvtár és Információs Központ Tudománypolitikai és Tudományelemzési Osztály, Budapest
soos.sandor@konyvtar.mta.hu

¹⁴kandidátus, professor emeritus, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest
tausz.katalin@tatk.elte.hu

¹⁵az MTA doktora, Magyar Kutatási Hálózat Természettudományi Kutatóközpont
Kognitív Idegtudományi és Pszichológiai Intézet, Budapest

ÖSSZEFOGLALÁS

A cikk ismerteti az MTA Elnökségi Bizottságának javaslatait a „predátor” jelenség kezelésére. Tíz konkrét javaslat került megfogalmazásra, amelyek érintik a kommunikációt, a képzést, a mennyiségi helyett a minőségi vizsgálatok előtérbe helyezését a tudományos eredmények értékelésénél, és azon cikkek azonosítását és kezelését, amelyek kétséges bíráltatást végző folyóiratokban jelennek meg.

ABSTRACT

The article describes the proposals of the Hungarian Academy of Sciences' Presidium Committee to deal with the "predator" phenomenon. Ten specific recommendations are made, covering communication, training, the emphasis on qualitative rather than quantitative assessment of scientific results, and the identification and treatment of articles that appear in journals with questionable peer review.

Kulcsszavak: tudományértékelés, norvég nyilvántartás, finn nyilvántartás, folyóiratlista, folyóiratok besorolása

Keywords: science assessment, Norwegian Register, Finnish Publication Forum, list of journals, classification of journals

Az MTA Elnöksége által felkért bizottság a jelen cikkben megfogalmazott javaslatokat rögzítette jelentésében, amelyet az Elnökség szeptemberi ülésén fogadott el. *A tudományos eredmények közlésének és értékelésének változása, a publikációkkal kapcsolatos visszaélések új formái*¹ című cikkben bemutatásra kerültek a predátor folyóiratok, illetve a nem megfelelő gyakorlatokat folytató folyóiratok létrejöttének körülményei és okai. E káros jelenség elleni fellépésnek alapvetően három, egyformán fontos módja van:

- megfigyelés, ellenőrzés, szankcionálás;
- tudománymetrikus méréseink felülvizsgálata és finomítása;
- a rendszerszintű okok megszüntetése.

Az elsöre a cikk utolsó fejezetében fogunk javaslatot adni; a másodikkal lényegében azt kívánjuk elérni, hogy a Goodhart-törvény a lehető legkevésbé érvényesüljön. Fontos törekvés, ezzel az *Új utak a kutatásértékelésben*² című cikk foglalkozik.

Végül a harmadik az, amely a problémákat hosszú távon és tartósan meg tudja oldani. Az InterAcademy Partnership (IAP) 2022-ben tanulmányt közölt a predátor folyóiratok (és konferenciák) elleni lehetséges lépésekről. Jelen írásban erősen támaszkodunk erre a kiadványra. Az IAP a rendszerszintű okok megszüntetése kapcsán a következő négy teendőt emeli ki:

1. képzés, „nevelés”, ismeretterjesztés;
2. a minőségi (nem mennyiségi) követelmények dominanciája a tudományos minősítésben;
3. közfinanszírozású kiadás – gyémánt (diamond) *open access*;
4. a szakértői értékelés (peer review) átláthatósága.

Ezekkel a következő fejezetekben foglalkozunk.

¹ Kollár László és szerzőtársai cikke jelen szám 54–70. oldalain.

² Balla Andrea és szerzőtársai cikke jelen szám 90–101. oldalain.

KÉPZÉS, „NEVELÉS”, KOMMUNIKÁCIÓ

Az MTA Közgyűlése az MTA stratégiai célkitűzéseit hét pontban fogalmazta meg, ezek közül kettőt idézünk az alábbiakban:

4. Az Akadémia a tudományos minőség és a tudományetika letéteményese.
6. Az Akadémia a nemzet tanácsadója.

Ezek szellemében:

1. javaslat: *A kutatók képzésében (elsősorban, de nem kizárólagosan a doktori iskolákban) ismertetni kell a különböző publikációs gyakorlatokat, a kiadói szokásokat, és világosan el kell ítélni a megkérdőjelezhető publikációs gyakorlatot folytató folyóiratokban való megjelentetés gyakorlatát.*

2. javaslat: *Fel kell hívni a figyelmet a „predátor” folyóiratokkal kapcsolatos problémákra, a hazai publikációs szokások változására, népszerűsíteni kell az IAP kiadványát, és ismertetni kell a fontosabb megállapításait.*

3. javaslat: *A Fiatal Kutatók Akadémiája az MTA közreműködésével és támogatásával egy online képzési anyagot állít össze a helyes publikációs gyakorlatokról és a tudományos kutatás etikai kérdéseiről, amelyben figyelembe veszik a tudományterületi sajátosságokat is. Igény szerint, de legalább fél évente egyszer az anyaggal kapcsolatban konzultációra lesz lehetőség webinárium keretében.*

Az Akadémia etikai kódexét a Közgyűlés 2010-ben fogadta el. 2023. június 23-án jelent meg az ALLEA (All European Academies, teljes nevén European Federation of Academies of Sciences and Humanities) kódexének módosult, frissített változata, amely konkrétan nevesíti a publikációs gyakorlatban megjelenő etikai visszaélések elmúlt években terjedő újabb formáit is (lásd *Az ALLEA megjelentette a kutatási integritás átdolgozott európai tudományetikai kódexét*³ című cikket).

4. javaslat: *Az MTA etikai kódexének mielőbbi megújítását feltétlenül szükségesnek tartjuk, vagy javasoljuk az ALLEA etikai kódexének elfogadását. Fontosnak tartjuk az ALLEA módosult, frissített kódexének széles körű megismertetését.*

5. javaslat: *A bizottság javaslatai kerüljenek ismertetésre mind az MTA honlapján, mind pedig a Magyar Tudomány egyik őszi/téli számában. Javasoljuk, hogy a Magyar Tudomány ezen túlmenően adjon teret a terjedő, újabban megjelenő eti-*

³ Fésüs László cikke jelen szám 82–89. oldalain.

kai vétségek, illetve az arra adandó válaszoknak is. A bizottság javaslatait el kell juttatni valamennyi felsőoktatási és kutatást végző intézményhez és tudományfinanszírozóhoz, valamint a tudománypolitikaért felelős döntéshozókhoz.

Fontos fellépni az affiliációval való visszaélés ellen is, amelyre már több mint egy évtizede a *Science* is felhívta a figyelmet (lásd *A tudományos eredmények közlésének és értékelésének változása, a publikációkkal kapcsolatos visszaélések új formái*⁴ című cikket). A legfontosabb eszköz, amellyel védekezni lehet ez ellen, a kutatóhely kezében van: tiltania kell, hogy az alkalmazottja engedély nélkül egy konkurens kutatóhellyel szerződést kössön (lásd a cikk 8. ábrájának jobb alsó bejegyzését). Ha ez ennek ellenére megtörténik, akkor a cselekedetet büntetni lehet és kell.

A MINŐSÉGI VIZSGÁLATOK ELŐTÉRBE HELYEZÉSE

Nemrég volt tíz éve, hogy megjelent a San Franciscó-i *Declaration on Research Assessment (DORA)*, amely világosan megfogalmazta, hogy a kutatók megítélésénél a számszaki adatok helyett elsősorban a kutatómunka minőségi értékelésére kell törekedni (lásd az *Új utak a kutatásértékelésben*⁵ című cikket).

Két évvel később a *Nature*-ben publikálták a *Leideni kiáltványt*, amelyben tudománymetrikus szakértők tettek közzé tíz pontot, fellépve a tudománymetria káros használata ellen, és egyensúlyt keresve a „szakértői vélemények” és a „számok” között (lásd az *Új utak a kutatásértékelésben* című cikket, illetve a *Javaslatok a kifogásolható gyakorlatot folytató folyóiratok cikkeinek kezelésére* című jelentést [MTA, 2023]).

6. javaslat: *Elő kell segíteni a DORA és a Leideni kiáltvány elveinek alkalmazását, a kutatók és kutatások értékelése során kommunikálni kell a minőségi vizsgálatok fontosságát és a mennyiségi, tudománymetriai vizsgálatok kockázatait; részt kell venni a CoARA kezdeményezéseiben.*

7. javaslat: *Meg kell vizsgálni az MTA pályázatait, hogy hogyan érvényesülnek az elbírálásuknál a DORA és a Leideni kiáltvány, valamint CoARA elvei, és szükség esetén változtatni kell a kiírásokon és a döntési folyamatokon.*

8. javaslat: *Fel kell hívni az osztályok, a kiválósági pályázatokat bíráló bizottságok és az MTA Doktori Tanácsa figyelmét a fenti elvek alkalmazására díjak, címek, pályázatok stb. megítélésénél.*

⁴ Kollár László és szerzőtársai cikke jelen szám 54–70. oldalain.

⁵ Balla Andrea és szerzőtársai cikke jelen szám 90–101. oldalain.

ÚJ KIADÓI GYAKORLAT TÁMOGATÁSA –
ÁTLÁTHATÓ SZAKÉRTŐI ÉRTÉKELÉS –
KÖZFINANSZÍROZÁSÚ KIADÁS

Számos kezdeményezés született a szakértői bíráltatás reformjára, ezek többsége az Open Science paradigmáit használja⁶ (Wolfram et al., 2020):

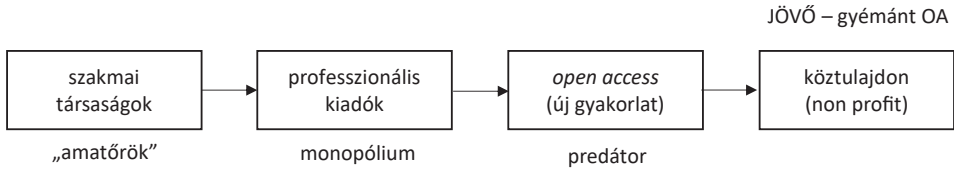
- Ezek egy része a kiadók által szervezett értékelés (peer review) reformja, ilyenkor a kiadók változtattak a bírálók által vizsgált aspektusokon, például az eredetiség vizsgálatának elhagyásával (ez segítheti az ellenőrző, megerősítő kutatások közlését) vagy olyan bírálói gyakorlat bevezetésével, amely lehetővé teszi a negatív eredmények közlését; másutt a bírálat gépi eszközökkel való segítését biztosítják.
- Más esetekben a szakértői értékelést kiszervezik, azt nem a folyóirat, hanem független szervezet végzi (például: Peerage of Science, Peer Community In, Review Commons, PeerRef, ASAPbio). E szolgáltatások úgy gyorsíthatják meg a folyóiratok bíráltatásának átfutási idejét, hogy az nem megy a minőség rovására.
- A harmadik út még radikálisabb változást jelent, ebben az esetben a kiadók nyilvánossá teszik a beérkező közleményeket honlapjukon, majd megfelelő nyilvános bírálatok esetén átemelik a fő, *peer reviewed* folyóiratba (például: *Atmospheric Chemistry and Physics*), illetve a kísérletként induló, ún. „overlay journal”-ek nyilvános repozitóriumokból válogatnak és bíráltatnak más folyóirathoz be nem küldött cikkeket (például *Open Journal of Astrophysics*).

A mind az olvasók, mind a szerzők számára ingyenes közlési mód (az ún. gyémánt *open access*) létezik, de lassan terjed.⁷ A probléma a folyóiratok vagy kiadók támogatása, amit az egyelőre nemigen tapasztalható előfizetési megtakarításból lehetne megoldani. A nemzetközi gyakorlatra nekünk csekély ráhatásunk van (annyit tehetünk, hogy a tudományértékelésen keresztül segítjük, vagy legalábbis nem lehetetlenítjük el a gyémánt *open access* publikálást), hazai szinten viszont

⁶ A 16. Berlini Open Access konferencia közleménye megállapítja: „A nyílt hozzáférésről szóló tárgyalások révén a kutatói közösségek minden kontinensen láthatóbbá és költségmentesen könnyebben hozzáférhetővé teszik kutatási eredményeiket az olvasók vagy a szerzők számára, mindenki javára, akik gyorsabban kívánnak haladni” (Open Access, 2023).

¹⁰ 2022 márciusában jelentette meg a Science Europe a gyémánt *open access* folyóiratok terjedését elősegítő cselekvési tervet, amelynek célja e folyóiratok kapacitásának növelése. 2025 szeptemberéig a DIAMAS-projekt keretében, az Európai Kutatási Térség számára magas színvonalú, fenntartható intézményi *open access* tudományos publikációs ökoszisztéma létrehozása a cél. Emellett fontos dokumentum az Európai Unió Tanácsa által 2023 májusában megjelentetett *Higher-Quality, Transparent, Open, Trustworthy and Equitable Scholarly Publishing* című anyag (Az EU Tanácsa, 2023).

meg kell oldani a minőségi kiadást biztosító kiadók folyóiratainak és könyveinek támogatását (1. ábra).

1. ábra. A kiadói gyakorlat javasolt jövőbeli változása (a szerzők szerkesztése)

Felhívjuk a figyelmet arra, hogy sokan az új típusú kiadói gyakorlatokat közvetlenül okolják a „predátor” jelenség terjedéséért. Különbséget kell tennünk az előremutató, fejlődést jelentő kiadói gyakorlat és a kétes, el nem fogadható kiadói gyakorlat között. Éppen ezért a predátor jelenség elleni küzdelem nem irányulhat általában az új típusú kiadói gyakorlatot folytató folyóiratok és kiadók ellen. Ez utóbbi nem támogatható hozzáállás, még akkor sem, ha a predátor visszaélés előfordul az új típusú kiadói gyakorlatokat folytató folyóiratok között is. Fellépni a predátor jelenség ellen kell, függetlenül attól, hogy támogatjuk-e az új folyamatokat a kiadói gyakorlatokban, vagy sem.

JAVASLAT A KIFOGÁSOLHATÓ GYAKORLATOT FOLYTATÓ FOLYÓIRATOK CIKKEINEK HAZAI KEZELÉSÉRE

9. javaslat: *A Magyar Tudományos Művek Tárában (MTMT) kerüljenek megjelölésre azok a közlemények, amelyek kifogásolható gyakorlatot folytató folyóiratokban jelentek meg, azok listára kerülését követően.*

Az alábbiakban bemutatjuk azt a hat lehetőséget, amelyeket a folyóiratok azonosítására megvizsgáltunk.

- (1) Szakterületenként (MTA-osztályonként) folyóiratlistákat létrehozni a megbízható folyóiratokról.

Ez, ha jó a lista, tökéletes megoldásnak tűnik, ugyanakkor kérdéses, hogy felkészültek vagyunk-e a több tízezer folyóiratot besorolni. Javaslatunk, hogy a hazai kiadású folyóiratok esetében ezt kövessük, a külföldiek esetében viszont a (6) pontban leírtak szerint járjunk el.

- (2) A besorolás alapja a *Web of Science*- (WoS) és/vagy Scopus-jelenlét, Q1 & Q2 minősítéssel (a matematika és természettudományok területén).

Ez nagyon egyszerű megoldás, könnyű megvalósítani, de egyrészt vannak magas hivatkozottságú folyóiratok vitatható tudományos gyakorlattal⁸, amelyeket nem szűr ki; másrészt hosszabb távon egy cikk értékét nem a folyóirat szabja meg, hanem a cikk utóélete: ennek révén egy Q3-as cikk utólag bizonyulhat kimagaslónak, egy Q1-es pedig érdektelenné.

- (3) Az arany OA (*pay to publish* = „fizess, hogy publikálhass”) cikkek megjelölése.

Ez kizárja ugyan a nem megfelelő gyakorlatot folytató folyóiratokat, de rengeteg egészen kiváló folyóiratot is kizárna. Mivel nem ismert rá nemzetközi példa, nem javasoljuk. A jelenlegi nemzetközi trendek egyértelműen az arany OA erősödésének irányába hatnak, ugyanakkor hosszabb távon a kiadóknak el kellene lépniük a gyémánt (diamond) OA felé.

- (4) A folyóiratokat és a kiadóikat besorolni nemzetközi adatbázisok alapján, például csak azokat elfogadni, amelyek szerepelnek a Directory of Open Access Journals (DOAJ), illetve a Committee of Publication Ethics (COPE) listáin, esetleg megkövetelni az OA-folyóiratok esetén az „átlátható bíráltatást”.

A jövőben a DOAJ és a COPE felhasználható lehet hazai listák készítésénél. A DOAJ-t jelenleg is használja az MTMT a folyóiratok lektoráltságának megítélésére. Kizárólagos forrásnak azonban nem alkalmasak, mivel számos folyóirat hiányzik belőlük (a DOAJ például csak OA folyóiratokat tartalmaz).

- (5) Megjelölni egyes kiadókat.

Bár például az MDPI-ben számos vitatható gyakorlatú folyóirat van, a teljes kizárást nem javasolhatjuk, mert vannak kiváló MDPI-folyóiratok is (az MDPI a WoS-ban kb. 200 folyóirattal van jelen, ebből 34 Q1-es, 54 Q2-es; 2021-es adat).

- (6) Más országok (szervezetek) folyóiratlistáit használni, és az ott nem megfelelő gyakorlatúként besorolt folyóiratokat megjelölni (például Norvégiának és Finnországnak van elérhető listája, előfizethető a Cabells-adatbázis, sza-

⁸ Vannak olyan folyóiratok, amelyeket a kutatói közösség jelentős része nem fogad el „tudományosnak”, jóllehet magas a hivatkozottságuk. Ilyen például a *Sustainability* (MDPI), amelynek besorolása WoS-ban Q2-es, a Scopus-ban Q1-es. Ugyanakkor 2022. májusi ülésén a norvég nemzeti publikációs bizottság úgy döntött, hogy figyelembe véve a különböző szakmai testületek javaslatait, a folyóiratot 2023-tól törli a jóváhagyott publikációs csatornák listájáról. Ugyanígy döntött 2022. szeptemberi ülésén a finn Publikációs Fórum is (Norwegian Register for Scientific Journals, Series and Publishers, n. d.; Publication Forum, n. d.).

badon elérhető a predatoryreports.org, és jelenleg dolgoznak egy európai lista létrehozásán is).

Ez mindenképpen jó megoldás, feltéve, hogy megfelelő kritériumok alapján történik a döntés, és a listát rendszeresen frissítik. Ha sikerül egy listát kiválasztani, akkor ezt alkalmazhatjuk azzal a megjegyzéssel, hogy a magyar nyelvű és hazai kiadású folyóiratok esetében elfogadjuk az osztályok javaslatait, amelyeket jelenleg is nyilvántart az MTMT.

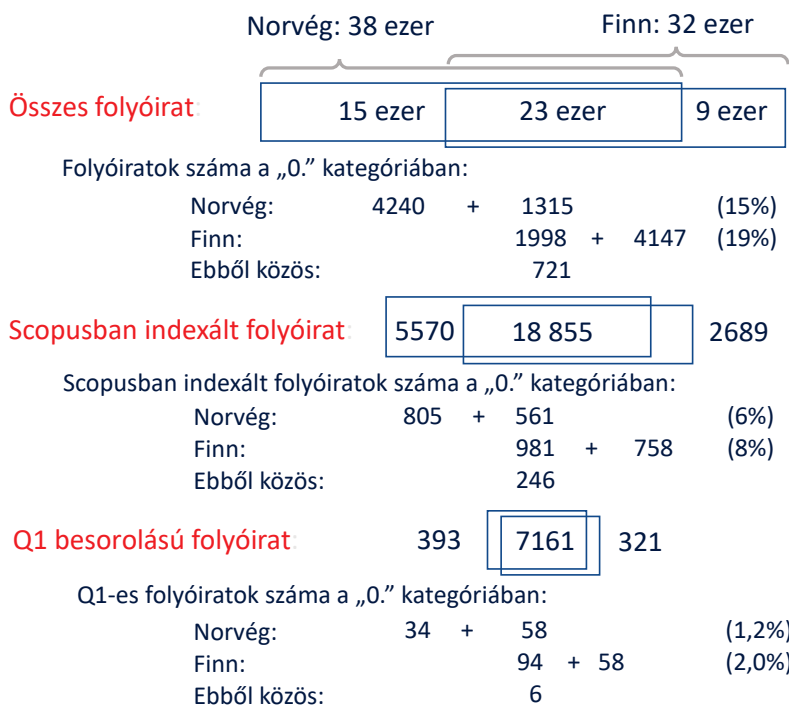
A megjelölés alapja külföldi kiadású folyóiratok esetében egy nem hazai bázisú lista: hosszabb távon ez egy közös európai lista lenne, annak elkészültéig pedig – a lejjebb részletezett okokból – a norvég listát vegyük alapul. Hazai kiadású folyóiratok esetében az osztályok döntését fogadjuk el, azaz a hazai tudományos, lektorált folyóiratok nem kerülnek megjelölésre az MTMT-ben rossz gyakorlatot folytatóként, elfogadjuk, hogy ezekről a hazai tudományos közösség alaposabb ismeretekkel rendelkezik, mint egy külföldi. A Cabells-adatbázis megvásárlásáról az MTA Könyvtár és Információs Központ tárgyalt. A kívánt feltételeket azonban nem sikerült elérni, így a tárgyalások megszakadtak.

Európán belül Norvégia mellett Finnországban is fellelhető olyan adatbázis, lista, amelyek összeállítását nem magáncég végzi, szabadon, ingyenesen hozzáférhető, módszertanuk megismerhető. A két adatbázis készítői szorosan együttműködnek, megosztják egymás között az információkat és az értékeléseket, ugyanakkor a két lista között számos eltérést találunk (lásd a *Javaslatok a kifogásolható gyakorlatot folytató folyóiratok cikkeinek kezelésére* című jelentést [MTA, 2023], illetve *A tudományos folyóiratok, sorozatok és kiadók norvég nyilvántartása*⁹ című cikket). A norvég és a finn lista is a folyóiratokat négy – előbbi „X.”, „0.”, „1.” és „2.”, utóbbi pedig „0.”, „1.”, „2.” és „3.” – kategóriába sorolja, mindkét lista esetében lényegében a „0.” kategóriába soroltak nem tesznek eleget a minimális tudományértékelési követelményeknek.

A két lista részletes elemzését követően (lásd a *Javaslatok a kifogásolható gyakorlatot folytató folyóiratok cikkeinek kezelésére* című jelentést [MTA, 2023]) elfogadásra a norvég adatbázis használatát ajánljuk azzal, hogy a Magyarországon megjelenő folyóiratokat külön, a listától függetlenül kezeljük. Ha a frissítés rendszerességét nézzük, a norvég lista kiszámíthatóbb, mivel az 1. kategória esetében évente háromszor, előre meghatározott időpontokban frissül, a finn lista frissítése a 0. és 1. kategóriák esetében viszont folyamatos, így annak mindig egy adott időpontban érvényes állapotát lehetne az MTMT-adatbázisra vetíteni. Ha a döntési kritériumokat vizsgáljuk, bár a finn adatbázis több szempontot vesz figyelembe, azok mégsem annyira egzakta, mint a norvég nyilvántartás döntési kritériumai. Például a finn lista 1. kategóriájában az szerepel,

⁹ Vidar Røeggen és Gunnar Sivertsen cikke jelen szám 135–142. oldalain.

hogy a publikációs csatorna feleljen meg az átláthatóság követelményének vagy hogy az a saját szakterületén releváns legyen. A norvég listában viszont az 1. kategória követelményei (van-e ISSN-/ISBN-szám, vagy nincs; van-e tudományos szerkesztőbizottság, vagy nincs; van-e szakértői bíráltság, vagy nincs; publikálnak-e benne külföldi szerzők, vagy sem) könnyen megállapíthatók. A norvég lista (kerekítve) 38 ezer folyóiratot tartalmaz, a finn pedig 32 ezret, amelyek közös része 23 ezer folyóirat (2. ábra, felső harmad).¹⁰ Ebben a közös részben azok a folyóiratok szerepelnek, amelyekben a kutatók a leggyakrabban publikálnak. A folyóiratok meglepően nagy része, a norvég listában mintegy 5600 „0.” besorolású, a finn listában 6100 (14,7, illetve 19,1%), amelyek közös része hétszáz olyan folyóirat, amely nem felel meg az elvárható publikációs követelményeknek. Bizonyos fókig megnyugtató, hogy ezek nagyobb része nem szerepel sem a WoS-ban, sem a Scopusban.

2. ábra. A norvég és a finn listában található folyóiratok teljes száma, valamint ezeken belül a „0.” besorolásúak száma és aránya (felül). Középen és alul a Scopusban indexált, illetve a Q1 besorolású folyóiratok száma és ezeken belül a „0.” besorolásúak száma és aránya (a szerzők szerkesztése)

¹⁰ A listák összehasonlítása 2023. június–július hónapokban történt.

A listák Scopusban is megtalálható folyóiratai között a „0.” besorolásúak száma a norvég és a finn listában mintegy 1400 és 1700 (2. ábra, középső harmad), azaz az összes, a Scopusban nyilvántartott folyóirat 5,6, illetve 8,1%-a.

A 2. ábra alján megadtuk a Scopusban Q1 besorolású folyóiratok számát is, ezek érintettsége – várakozásunknak megfelelően – nagyon kicsi: a Q1-es folyóiratok mindössze 1,2, illetve 2,0%-a „0.” besorolású, de ez is száz körüli „0.” besorolású Q1-es folyóiratot jelent.

Érdeemes megvizsgálni, hogy az egyes folyóiratokat a két lista mennyire minősíti azonosan. A számok azt mutatják, hogy a finn lista szigorúbb, a 23 ezer folyóiratból kerekítve 2000-t tekint „0.”-nak, a norvég pedig 1300-at. Ugyanakkor az 1300, a norvég lista szerinti „0.” besorolású folyóiratnak a finn csak kicsit több mint a felét (700-at) sorolja „0.”-ba. A scopusos és a Q1-es folyóiratok esetében (2. ábra, középső és alsó harmad) az azonos módon „0.”-ba sorolt folyóiratok száma mindössze 200 és 6.

Azt javasoljuk, hogy (a nem magyar nyelvű és nem hazai kiadású) folyóiratok szempontjából a norvég listát fogadjuk el, pontosabban a listán „0.” besorolású folyóiratokban megjelent cikkeket javasoljuk az MTMT-ben kifogásolt gyakorlatot folytató folyóiratban közöltként megjelölni, és figyelmen kívül hagyni a különböző minősítésekben.

Újra hangsúlyozzuk, hogy nincs tökéletes lista, és a kiválasztott listában is számos szempont mérlegelése után hoztak a lista összeállítói többségi döntést. A döntés a jövőnek szól, és nem a múltban megszületett publikációkat kívánja értékelni. Azt javasoljuk, hogy a kutatók kapjanak mindig előzetesen tájékoztatást arról, hogy a norvég lista alapján mely folyóiratokat fogják az MTMT-ben megjelölni, és ezt a jelölést legkorábban két hónap csúszással élesítsék. (Azaz a folyóiratokat egy-egy intervallumban jelölik meg, ami változhat is.) Ilyen módon ezek a jelölések nem a szankcionálást, hanem a tájékoztatást és a jobb gyakorlatot szolgálják: a kutatók tartózkodjanak a megjelölt folyóiratokban való jövőbeli publikálástól.

Az MTMT csak információt ad, de nem értékeli. Az MTA-nak viszont javaslattal kell élnie, hogy az MTMT-ben megjelölt cikkeket hogyan vegyék a továbbiakban figyelembe.

10. javaslat: *Javasoljuk, hogy a megkérdőjelezhető publikációs gyakorlat miatt megjelölt folyóiratokban a megjelölést követően megjelent cikkek ne kapjanak „tudományos” besorolást, így jelenjenek meg az MTMT összefoglaló táblázatában, és ezek ne legyenek figyelembe véve sem az MTA doktora címnél, sem az akadémikusválasztásnál, sem az MTA pályázatainál, sem pedig a díjakra való jelölések esetében. Javasoljuk a hazai tudományos kutatásban és finanszírozásban érintett intézményeknek, hogy hasonlóképpen járjanak el.*

A listára kerülést előzetesen nyilvánosságra hozzuk, ez jelzés arra, hogy kutatóink tartózkodjanak a megjelölt folyóiratokban való jövőbeli publikálástól. Ugyanakkor nem kívánjuk korlátozni az eljáró osztályok és bizottságok döntési szabadságát annak eldöntésében, hogy egy adott időszakban nem megfelelőnek ítélt folyóiratban előzetesen (vagy utólagosan) megjelent cikkeket az egyes döntéseknél milyen súllyal vesznek figyelembe.

IRODALOM

- ALLEA (2023): *The European Code of Conduct for Research Integrity*. Revised Edition. Berlin: ALLEA, ISBN 9783982356235, <https://allea.org/wp-content/uploads/2023/06/European-Code-of-Conduct-Revised-Edition-2023.pdf>
- CoARA (2022): *Coalition for Advancing Research Assessment (CoARA)*. <https://coara.eu/>
- DORA (2012): *Declaration on Research Assessment (DORA)*. <https://sfdora.org/about-dora/>
- Az EU Tanácsa (2023): *Council Conclusion – Higher-Quality, Transparent, Open, Trustworthy and Equitable Scholarly Publishing*. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9616-2023-INIT/en/pdf>
- IAP (2022): Interacademy Partnership (IAP): *Combating Predatory Academic Journals and Conferences*. <https://www.interacademies.org/publication/predatory-practices-report-English>
- Leiden Manifesto for Research Metrics (n. d.): *Leiden manifesto for research Metrics*. <http://www.leidenmanifesto.org/>
- MTA (2023): *Javaslatok a kifogásolható gyakorlatot folytató folyóiratok cikkeinek kezelésére – az MTA ajánlásai az új típusú publikációs visszaélésekkel kapcsolatban*. 2023. október 16. <https://tinyurl.com/tcmvsba6>
- Norwegian Register for Scientific Journals, Series and Publishers (n. d.): *Journal info Kanalregisteret*. <https://kanalregister.hkdir.no/publiseringsskanaler/KanalTidsskriftInfo.action>
- Open Access (2023): *Final Statement of the 16th Berlin OA Conference*. <https://openaccess.mpg.de/b16-final-statement>
- Publication Forum (2022): *Sustainability to Level 0 in 2023*. <https://julkaisufoorumi.fi/en/news/sustainability-level-0-2023>
- Wolfram, Dietmar – Wang, Peiling – Hembree, Adam et al. (2020): Open Peer Review: Promoting Transparency in Open Science. *Scientometrics*, 125, 1033–1051. DOI: 10.1007/s11192-020-03488-4, <https://link.springer.com/article/10.1007/s11192-020-03488-4>